

Kiusaamisen, yksinäisyyden,
syrjinnän, häirinnän ja väkivallan
ehkäisy ja puuttuminen

Otu – Oikeus turvallisuuteen

Eija Arvola, hankekoordinaattori

Mitä on kiusaaminen ja kiusaamisväkivalta?

Joku joutuu yhden tai useamman muun henkilön toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimisen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun.

- Tuotetaan tai yrittää tuottaa tahallisesti toiselle epämiellyttävän olon tai vammoja.
- Toistuvaa
- Vallan käyttöä: kiusatun on vaikea puolustautua tai vaikuttaa tilanteeseen
- Usein ryhmäilmiö
- Kiusaamista ei ole kahden tasaväkisen ihmisen välinen hetkellinen riita tai konflikti.

Psyykkinen kiusaamisväkivalta

- Haukkumista, pilkkaamista tai nimittelyä
- Loukkaavia eleitä, kommentointia, nolaamista
- Ilkeää puhetta tai vitsailua toisen kustannuksella, jolla tarkoitus loukata
- Jatkuvaa mitätöimistä tai vähättelyä
- Yksin jättämistä, ryhmän ulkopuolelle sulkemista
- Uhkaileminen, kiristäminen
- Juoruilua, yksityisten asioiden levittämistä, valehtelua
- Kuvien tai videoiden levittämistä, feikkiprofiilien tai feikkikuvien tai -videoiden tekemistä

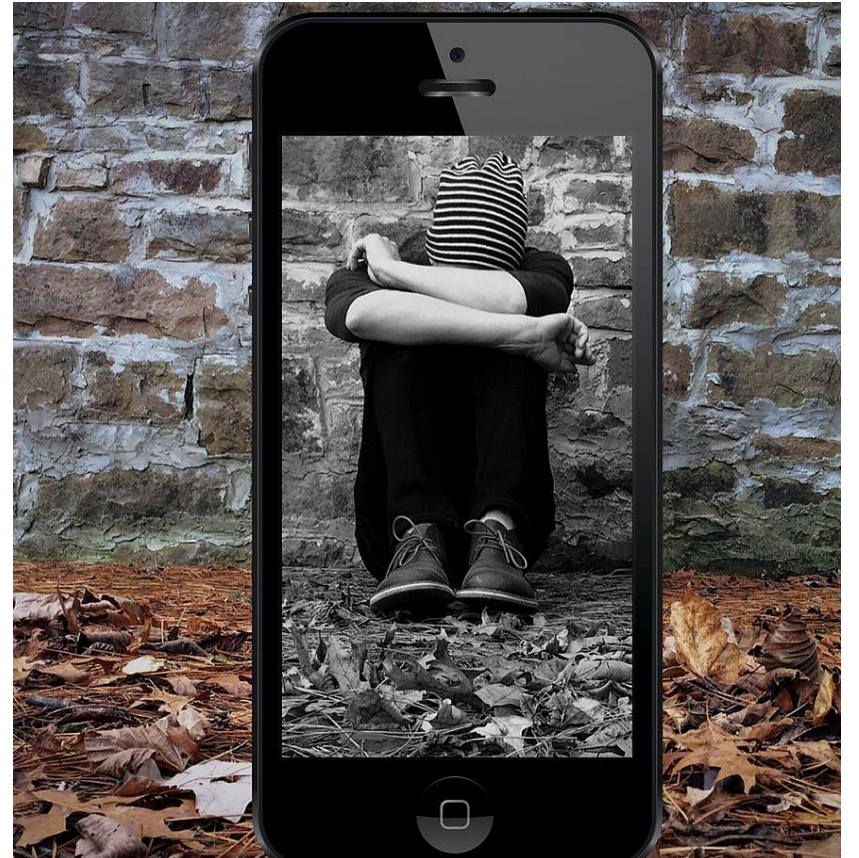
Fyysinen kiusaamis- väkivalta

- Tönimistä, läpsimistä,
- Lyömistä, potkimista
- Puristamista, kuristamista, repimistä

- Pahoinpitely: ruumiillinen väkivalta, jossa uhrille syntyy vammoja, kipua tai tajuttomuus.
- Pienet huitaisut ja tönäisyt, joissa syntyneet vammat ovat vähäisiä tai niitä ei ole, katsotaan usein lieviksi pahoinpitelyiksi.

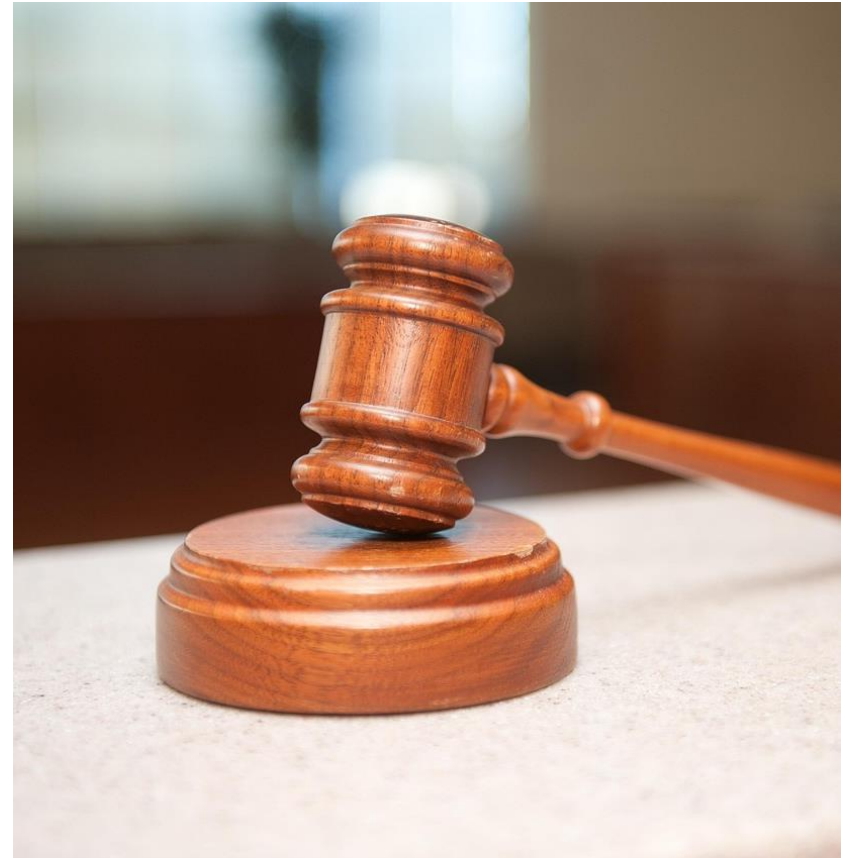
Toistuva kiusaaminen on väkivaltaa

- Kiusaamisella ja kiusaamisväkivallalla on usein pitkälle aikuisuuteen pysyviä jälkiä.
- Kiusaaminen aiheuttaa usein häpeää tai syyllisyyden tunnetta – vaikka siihen ei ole syytä.
- Vammat voivat olla psyykkisiä tai fyysisiä, molemmat yhtä pahoja.
- Kiusaaminen voi aiheuttaa esimerkiksi ahdistusta, pelkoa, jännitystä tai masennusta.
- Toistuvan kiusaamisen kohteena olo vaikuttaa itsetuntoon ja mieleen.
- Kiusaaminen vaikuttaa myös oppimiseen.
- Kiusaaminen vaikuttaa myös kiusaajan tulevaisuuteen.

Kiusaaminen voi olla myös rikos

- Alle 15-vuotias on aiheuttamastaan vahingosta korvausvelvollinen.
- Yli 15-vuotias voi saada tekemästään rikoksesta merkinnän rikosrekisteriin.
- Alle 15-vuotias voi saada merkinnän poliisiasian tietojärjestelmään.
- Yleensä tehdään myös lastensuojeluilmoitus
- Muista: väkivaltaan yllyttäjät ja tekijän avustajat voivat myös syyllistyä rikokseen.

Mahdollisia rikosnimikkeitä

- Kunnianloukkaus
 - Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen
 - Laiton uhkaus
 - Identiteettivarkaus
 - Vahingonteko
 - Pahoinpitely
 - Pakottaminen
 - Vammantuottamus
 - Vaaran aiheuttaminen
-
- Lisää tietoa kiusaamisesta rikoksena: <https://poliisi.fi/koulukiusaaminen-voi-olla-rikos>

Jyväskyläläinen teinityttö tuomittiin sakkorangaistukseen kahden muun nuoren kiusaamisesta.

- Tuomittu tyttö oli nimitellyt toista tyttöä halventavasti koulussa useammalla eri kerralla. Hän oli haukkunut tyttöä muun muassa ”huoraksi” ja ”läskiksi”. Lisäksi tuomittu oli sylkenyt tytön päälle.
- Samankaltaisen käytöksen kohteeksi joutunutta poikaa tuomittu tyttö oli haukkunut muun muassa ”runkkariksi”. Hän oli myös yrittänyt sylkeä poikaa päin, muttei osunut.
- Kiusatulla tytöllä oli huoltajan mukaan ollut itsetuhoisia ajatuksia ja hänen koulunkäyntinsä oli kärsinyt.
- Poika kertoi oikeudessa, että häneen kohdistunut nimittely oli ollut pahimmillaan päivittäistä. Hän oli kokenut kiusaamisen ahdistavana, kärsinyt unettomuudesta ja ollut sen takia myös poissa koulusta.
- Käräjäoikeus tuomitsi viime vuoden lopulla tytön kolmesta nuorena henkilönä tehdystä kunnianloukkauksesta 15 päiväsakon rangaistukseen. Maksettavaa tästä kertyy 90 euroa.
- Lisäksi hänet määrättiin maksamaan uhreilleen kärsimyskorvausta: kiusatulle pojalle 500 euroa ja tytölle 800 euroa.

(IS 29.4.2023)

Kaksi teinityttöä sai koulukiusaamisesta sakkoja

- Koulukiusaaminen kesti yli puolen vuoden ajan.
- Tuomitut huusivat ja yökkivät, kun tyttö käveli heidän ohitse. Tytöt huusivat muun muassa ”hyi helvetti”. Uhri koki, että huutelu koski hänen ulkonäköään ja vaatetustaan.
- Tytöt kiistivät syytteen kunnianloukkauksesta käräjä- ja hovioikeudessa. Tytöt myönsivät käyttäneensä keskenään porukassa halventavaa kielenkäyttöä.
- Heidän mukaansa välituntihuutelua ei oltu kuitenkaan kohdistettu nimenomaisesti tyttöön. Oikeus oli tästä eri mieltä. Oikeuden mielestä tyttöjen kielenkäyttö oli uhria halventavaa.
- Koulukiusaamisella oli uhrille isot vaikutukset. Hän kärsi esimerkiksi paniikkioireista. Myös nukahtaminen oli vaikeaa. Tyttö pelkäsi kouluun menoa ja yksin liikkumista.
- Tuomitut joutuvat maksamaan uhrille yhteisvastuullisesti 1 000 euron kärsimyskorvaukset. Tytöt joutuvat maksamaan myös uhrin yli 3 200 euron oikeudenkäyntikulut. Tytöt joutuvat maksamaan 15 päiväsakosta 90 euroa.

(IS 24.3.2022)

Neljälle ehdollista vankeutta

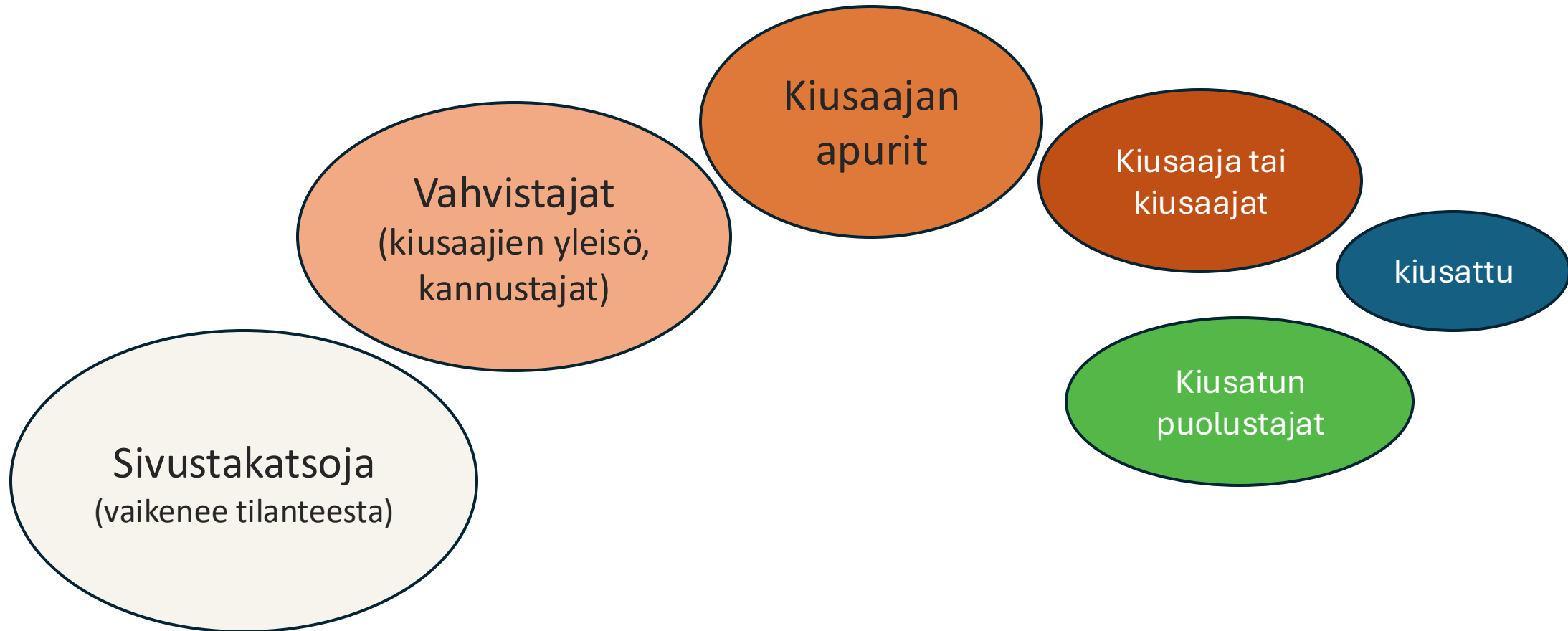
- Oikeus on tuominnut yhdeksän pojan tiiviin kaveriporukan poikkeuksellisen rajusta some-nöyryttämisestä.
- Oikeus katsoi, että viestittelyyn osallistui yhteensä kuusi poikaa, joista neljä oli 15-vuotiaita ja kaksi alle 15-vuotiaita.
- Kaikki kiusaamiseen osallistuneet yhdeksän poikaa, myös alle 15-vuotiaat, määrättiin maksamaan uhrille yhteensä 27 600 euroa kärsimys- ja haittakorvauksia. Korvausvastuuta ei soviteltu esimerkiksi poikien iän tai tekojen mukaan, vaan se jakautuu tasaisesti kaikkien osallisten kesken.

(MTV3UUTISET 13.06.2024)

Opettajille uutisia (ei oppilaille käsiteltäväksi)

- **Alustavat tulokset paljastavat: Kiusaaminen vaikuttaa aivoihin enemmän kuin on ymmärretty** (Yle 5.4.2024)
- **Itsemurhariski on suurin kiusatuilla nuorilla – noin kolmannes nuorista kokee olonsa turvattomaksi koulussa** (Yle 26.8.2024)
- **Koulukiusattu poika kaivoi puukon esiin – Päätyy nyt vankilaan**
 - Poika puukotti kahta ikätoveriaan yöllisellä kadulla Heinolassa. --- Nuorukaisen mukaan tarkoituksena oli selvittää pitkään jatkunutta koulukiusaamista. (IL 22.5.2025)
- **”Sulle käy huonosti” – 15-vuotias poika pahoinpiteli nuoremman kiusaajansa**
 - 15-vuotias poika uhkasi tappaa 14-vuotiaan kiusaajansa ja pahoinpiteli tämän koulupäivän aikana.
- **Kasvoille sylkemistä, pukeutumisesta pilkkaamista – kokemus kiusatuksi tulemisesta yhdistää Suomen kouluampumisia**
 - Kiusaaminen on ollut usein eräänä vaikuttimena koulusurmiin. Tämä selviää aiempien koulusurmien tutkintaraporteista.
 - Lähes kaikki koulusurmaajat olivat Salaisen palvelun raportin mukaan herättäneet huolta muissa ennen tapahtumaa, ja moni oli kokenut kiusaamista, hylkimistä tai vahingoittamista. (Yle 3.4.2024)

Kiusaaminen koskee koko ryhmää

Kiusaamisvapaan ryhmähengen luominen

- opettajan oppilaantuntemus ja opettajan kiinnostus oppilaiden kuulumisia kohtaan vahvistaa ryhmähenkeä
- aikuisten antama malli
- kiusaamisen vastaisen normin vahvistaminen ja hierarkisuuden purkaminen = jatkuva ryhmäyttäminen
- Istumajärjestys, opettajan jakamat ryhmät
- myönteisen ilmapiiri tarttuu

- Ryhmän turvallisen ilmapiiriä pitää rakentaa tietoisesti
- Jos luokkayhteisössä vallitsee normi, ettei kiusaamiskäyttäytymistä palkita, oppilaiden yksilölliset ominaisuudet eivät lisää kiusatuksi tulemisen riskiä.
- Luokissa, joissa tuetaan ja autetaan heikompia, kiusaaminen on harvinaisempaa.
- Ryhmän muiden jäsenten suhtautumisella (roolit) merkittävä vaikutus:
 - Jos muut ryhmän jäsenet osoittavat, etteivät hyväksy kiusaamista tai kiinnostu asiasta, motivaatio kiusaamiseen katoaa.
 - Jos he oppilaat osoittavat sanoin tai elein, että kiusaaminen on ok, on todennäköistä, että kiusaaminen yltyy entisestään

Oppilaat,
joilla on
vahva asema
luokassa,
voivat
puolustaa
kiusattua

- Oppilaiden on vaikea vaikuttaa
 - ei tiedä, mitä tehdä
 - sosiaalinen paine tai pyrkimys suojella itseään ja omaa asemaansa
 - Virheellinen oletus, että muut luokassa hyväksyy kiusaamisen tai, että muut pitävät sitä hauskana.
- Oppilaat, joilla on vahva asema luokassa, voivat puolustaa kiusattua ilman, että se heikentää heidän asemaansa.
- Mikäli oppilas itse on kiusattu, kiusatun puolustaminen voi heikentää hänen asemaansa.

Miten oppilaita voi auttaa puolustamaan kiusattua?

- Tietoisuuden lisääminen sivustaseuraajien merkityksestä
- Yhdessä pohtiminen → Mitä kukin voisi tehdä kiusatun tukemiseksi ja miten voisi toimia rakentavasti ristiriitatilanteissa?
- Empatian lisääminen (tarinat, videot)
- Vääristyneen normin korjaaminen → tehdään oppilaiden todelliset asenteet näkyväksi
- Suosittuihin oppilaisiin vaikuttaminen

Oppilaan selviytymistä auttaa

- Vähintään yksi hyvä ystävä
- Läheiset suhteet opettajaan
- Läheiset suhteet vanhempiin
- Hyvät sisarussuhteet
- Uskallus hakea apua
kiusaamiskokemusten käsittelyyn (esim.
kognitiivinen käyttäytymisterapia)

Oppilaat toivovat opettajilta

- opettajat olisivat oikeudenmukaisia ja luotettavia aikuisia, jotka uskaltaisivat puuttua nopeasti ja tehokkaasti kiusaamiseen.
- opettajat kysyisivät suoraan oppilailta, mitä kuuluu – ja ehtisivät myös kuunnella.
- kiusaamisesta ja yhteisistä säännöistä keskusteltaisiin luokassa.
- olisi nimetön kanava, jossa kiusaamisesta voisi ilmoittaa.

(lähde: OPH)

Koulun henkilökunnan
toimintaa ohjaa lait ja
opetussuunitelma

Perusopetuslaki 29§

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

- Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäiltyä ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Lastensuojelulaki 25§

- Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen henkilöstöön kuuluvalla on **velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus viipymättä**, jos henkilö on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, **kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen** edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitus voidaan tehdä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa

Ilmoitusvelvollisuus poliisille

- **Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen henkilöstöön kuuluvalla on velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille**, jos henkilö on tehtävässään saanut tiedon, jonka perusteella on syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu: rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko tai rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.
- Ilmoitusvelvollisuus on sillä henkilöllä, jonka tietoon väkivalta- tai seksuaalirikosepäily on tullut. **Ilmoituksen tekemistä ei saa delegoida toiselle henkilölle.**
- **Ilmoitusvelvollisuus koskee myös kouluajan ulkopuolella tapahtuneita tekoja.**

Esimerkkinä **5 § (21.4.1995/578) Pahoinpitely**

- Joka tekee toiselle **ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua** tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava *pahoinpitelystä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
- **Yritys on rangaistava.**

Opetussuunnitelma velvoittaa...

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu **fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus**. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista koulujen kanssa.

... jokaista opettajaa

- Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta, oppimisesta ja **hyvinvoinnista**.
- Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja **hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen ---mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen** sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen.

Velvollisuus ohjata opiskeluhuoltoon

- Opettaja huolehtii osaltaan siitä, että **oppilaiden oikeus** ohjaukseen sekä opetukselliseen ja **opiskeluhuollolliseen tukeen toteutuu.**
- Edellyttää **vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa, opettajien keskinäistä yhteistyötä ja erityisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa tehtävää yhteistyötä.**

Velvollisuus ohjata opiskeluhuoltoon (jatkoa)

- Jos oppilas tai opiskelija tarvitsee opiskeluhuoltopalveluja, tulee viipymättä ottaa yhteyttä koulu- tai opiskeluterveydenhuoltoon tai opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin oppilaan tai opiskelijan kanssa ja annettava tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.
- Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, oppilaalle tai opiskelijalle on kerrottava yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä.
- Huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto yhteydenotosta opiskeluhuollon työntekijään, jollei oppilas- ja opiskeluhuoltolain 18 §:n 2 momentista muuta johdu tai muussa laissa säädetä toisin.

Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen suunnitelma

- Osa opiskeluhuoltosuunnitelmaa
- Toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet.
- Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan oppilaan (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhuoltopalveluihin.
- Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

2§ perusopetuslaki: Opetuksen tavoitteet

Tässä laissa tarkoitettun opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ...

... ja antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja